

דרושים תורמי איברים

יעל שוראקי

כרטיס כחול מונח על השולחן בסלון. בכרטיס רשומים איברי גוף, כשי ליד כל אחד מהם מצוייה מודעה קטנה... על מחזיק הכרטיס לסמן האם את האיבר הזה הוא מוכן לתרום או שלא. בתחתית הכרטיס מופיעה האימרה: "כל המציל נפש אחת מישראל, כאילו הציל עולם מלא" (סנהדרין י"ב).

משרת הכרטיסים המחולקים תריר לתורמי איברים בארץ ובח"ל. נאמר בה "הריני מאשר לתרום את איבריי אך דק אם איש רת יאשר את הרב" כבאותו הדגש.

מספר שנים עבר כסטנדרט - היתה לו אפילו פינה קומית בתוכי ניתו של גבי גדות - ואף העלה הצגת יחיד מצליחה שרצה בכל רחבי הארץ ובגניירות חזקה לשבחים רבים. בין לבין, הופיע בפרסומות לערצוי הטי לווייה ואף תירגם סרטים רבים.

לנושא השתלה, האיברים הגיעו ממש במקרה. לאוד שנים בהם עבר בתוומי צידה שונים, הלתי לנסות ולהיות עיתונאי. הוא שלח כתבה פרי עטו למערכת הגדולה פוסט, וכך הפך לעיתונאי מן השורה, עיתונאי תרם שאהב לחפש נושאי סיקור חדשים ומעניינים.

אחד, במהלך עבודתו העיתונאית, ראה מודעה צדדית קטנה שהי כילה נתונים קשים: בין השאר, נכתב שם כי כ-200 אנשים נפטרו מרי שנה כתוצאה ממות של גזע האדם. 30 מתוכם מסכימים לתרום את איבריהם לאחר מותם ואילו 130 אחרים מסרבים. אם היו אותם 130 נפטר רים אנשים מאיברים מתרומם לאחר מותם, היו מצילים את חייהם - פשוטו כמשמעו - של חולים קשים המתכים לסיכוי היחיד להישאר בחיים.

ברמן לא האמין למקרא הנתונים. הוא לא הצליח להבין מדוע כל-כך דרבה אנשים מסרבים לתרום איברים מצילי חיים לאוד מותם. הוא החי לייט לברוק את העניין לעומק ולשם כך אף ביקש לתגורר בעמותת ארי - עמותה שקמה לוכר אהוד בן דרוד ו"ל שנפטר בומן שחיכה לאיברים מתאימים להשתלה, ומאו עושה הכל כדי לעודד את מודעות הציבור לתר שבות תרומת האיברים. במהלך תקופת התגוררותו קיים ברמן חוגי בית בנושא ואף החל לעבוד בין רבנים שונים, בארץ ובח"ל, כדי לשמוע מה יש להם לומר בנושא. להפתעתו, רוב רובם של הרבנים סירבו בכל תוקף להביע דעה כלשהי בנושא, לפחות באופן פומבי.

המציבור הרחב הבין כי הסיבה העיקרית לפחד מהשתלות איברים נעוץ דווקא באיטורים הדתיים. גם אנשים שאינם אדתיים, סירבו לתרום איברים מנימוקים דתיים ובשל גישת ההלכה לנושא. ברמן נשאב עמוק אל תוך חקר הנושא ולאחר זמן אף הקים את "עמותת דוד" ששמה לה מטרה להי גביר את המודעות לחשיבות השתלת האיברים.

"אדם נחשב מת כאשר גזע המוח מת"

מה הבדל ההלכתי בתרומת איברים?
"שאלה ההלכתית מחילה בסוגיה מתי מגדירים אדם כמת. גישה אחת אומרת שאדם מת כאשר גזע המוח שלו מפסיק לפעול. הגישה השנייה אומרת שאדם נחשב מת כאשר לבו מפסיק לפעול. כאשר רוצים לתר אדם איברים, יש חשיבות גדולה מאוד לשאלה מתי אדם מת."

יש גם תורמים פוטנציאליים שמסכימים לתרום את איבריהם בלי לדעת לאן מוגיעה תרומתם. הם מסכימים, למשל, שאיבריהם יגיעו למחבלים פלשתינים.
"מבחינה רגשית, אני לא יכול להתחבר עם הטוענים. כך מה שכן, אני יכול בחלט לומר לאדם שחולפת במוחו מחשבה מעין זו, כי רוב האנשים במדינת ישראל הם יהודים, רוב הסיכויים שיהודי יהיה זה שיקבל את האיבר הנתרם. אדם שמסרב לתרום מונע בדרך-כלל

רובי ברמן נדהם לגלות כי רק מעטים מסכימים לתרום איברים להשתלה ■ הוא נדהם עוד יותר מכך שחילונים רבים, שאינם מקפידים על קיום מצוות, מסרבים לתרום איברים דווקא משיקולים הלכתיים ■ לכן הקים ברמן את עמותת "דוד" שמנסה להעלות את המודעות הציבורית להשתלת איברים על-פי ההלכה ■ הרבנים אבינו, ורפהטיג, ריסקין וטנדלר כבר הולכים עם כרטיסי תורם ■ ברמן מקווה כי רבנים רבים נוספים ילכו בעקבותיהם

כך קורה גם במצבים של תרומת?

לא, כפירוש לא. מצב של תרומת התעוררו אנשים רבים, גם לאוד שנים רבות, שכן מצב זהו, גזע המוח עדיין חי. חשבון הברזל בין שני המצבים הללו שנתפסים באופן זהו בקרב הציבור אך למעשה הם שונים מהותית זה מזה.

דוכן עופרת ההלכה בתרומת איברים?

"יש שני מקורות עיקריים לעיסוק בנושא. הראשון הוא המשניות באה"ל א' ו', שם מתקיים דיון הלכתי בחיה אשר ראשה נותק מגופה. ההלכה טה היא כי החיה נחשבת מתה למרות ששאר חלקי גופה ממשיכים לנוע. הרבנים המצדדים בתרומת איברים הסיקו מהמשנה כי מותו של גזע המוח שווה למצב של ניתוק ראש החיה מגופה ולכן המת נחשב כמת גמור, ומוי תר למען פיקוח נפש לישול ממנו איברים. אגב, החולקים על גישה זו טר ענים כי ברורו אין לנו זכות לקיים הקבלה כשכלו ולטעון שניתוק הראש מהגוף כאופן פיו זהו למות גזע המוח. בניגוד המתנגדים מצדדים, בין השאר, גם גדול הפוסקים, הרב אלישיב.

"המקור השני עליו מסתמכים בנושא זה, לקוח ממסכת יומא פ"ה א', שם מובאת השאלה האם אדם שאינו נושם נחשב חי או מת במצב של מפר לת בשבת. הדין בשאלה חשוב לעניינינו מאודי והאיבר המונע על הני שימה הינו מרכז הנישמה הנמצא בגזע המוח.

"בשנת 1986 פסקה הדרבנות הראשית, על סמך פסק הלכה של הרב משה פינטישין, כי מצב של אי נשימה בלתי הפך (על-ידי החייאה וכד'), כלומר מצב בו גזע המוח מת מוות מחלט, מספיק כדי לקבוע מותו של אדם, ואין צורך לתכות עד שלבו יפסיק לפעול."

יש עוד בעיות בעניין חוץ מקביעת זמן המוות. למשל, האם יש איברים מפויימים שאמור בכלל לתרום?

"אין כל הבדל לפי ההלכה, וכל איבר מותר בתרומה. הוויכוח ההלכתי היחיד עוסק בתרומת איברים שאינם מסמרות פיקוח נפש כגון עוד או קרנית."

ומה ברבר תחיית המתים? הרי בני האדם אמורים או לקום שדי מים מקבייהם?

"גם אני שאלתי רבנים את השאלה והיו וכולם פסלו טיעון זה מכל וכל. איברי האדם הרי נרקבים ממילא באדמה ומתפוררים תוך תקופה, כך שישמאל לא ייתכן שאנשים יקומו שלמים. ובנוסף, הרי שאלת תחיית המי תים לא נעצרת רק בהשתלות איברים. אך יקומו חילים שנדרגו בקי רב, ואין יקומו לתחייה ניצולי השואה שנשרפו במשרפות?"

יש גם תורמים פוטנציאליים שמסכימים לתרום את איבריהם בלי לדעת לאן מוגיעה תרומתם. הם מסכימים, למשל, שאיבריהם יגיעו למחבלים פלשתינים.

"מבחינה רגשית, אני לא יכול להתחבר עם הטוענים. כך מה שכן, אני יכול בחלט לומר לאדם שחולפת במוחו מחשבה מעין זו, כי רוב האנשים במדינת ישראל הם יהודים, רוב הסיכויים שיהודי יהיה זה שיקבל את האיבר הנתרם. אדם שמסרב לתרום מונע בדרך-כלל

הצלת חיים של יהודים?

לאוד שבחן, חקר ולמד היטב את הסוגיה, הגיע ברמן למסקנה כי הרב פים הפעילים היום בארץ בנושא השתלת האיברים אינם מספיקים. הוא פנה לעוד סטיבן פלטו, יהודי מניו-יורק אשר כתו נדרגה בדרכה לאוד היישובים בדרום הארץ, ואביה, עוז' פלטו, הסכים לתרום את איבריה. רובי סיפר לו על העניין שהוא מגלה בהגברת המודעות הציבורית לנושא השתלת האיברים ובייש את עזרתו. פלטו הסכים להרים תרומה ואף לעזר לברמן בתשלום מסכדות קבועה, שתאפשר לו להקדיש את כל זמנו לנושא.

לאוד חודשים ארוכים בהם התרוצץ בארץ ובעולם כדי להשיג תרומות, הקים ברמן את עמותת "דוד".

מדוע היה צריך להקים עמותה כזו? הרי קיימת בארץ עמותת ארי הפועלת באותו העניין בדיוק.

"עמותת ארי, בניגוד לעמותה שלי, פונה לכל האוכלוסיה, גם למוסל'מים ולנוצרים. אני, לעומת זאת, מתמקד בקהל היהודי-אורתודוקסי. לאוד שחקרתי את הנושא גיליתי להפתעתי כי גם אנשים חילונים, שאינם מקיירים כלל על מצוות ההלכה חיי חוסיונים שלהם, מקפידים על שמירת ההלכה בכל הקשור לחיים ומוות. לכל אלה צריך היה לתת מענה מסודר ולכן למדתי את הסוגיה במשך תקופה ארוכה על כל מישוריה ההלכתיים, ואני מסתובב ומרצה בארה"ב וישראל כדי להסביר את המחלוקת הקיימת בהלכה ואת הדרכים להתמודד עם השאלה בתוך המסגרת ההלכתית."

כמה אנשים זקוקים היום להשתלת בישראל?

"כ-1100 איש מחכים לתרומת איברים בישראל, בעיקר לתרומת כליות. בארה"ב מתאימים כ-85 אלה איש להשתלה, מתוכם 55 אלה איש ממתינים לכליות. מספר המחכים עלה בעולם בהדרגה בשנים האודרות נות."

יש רבנים בישראל שתומכים בהשתלת איברים?

"יש, וחלקם אפילו הולך עם כרטיס תורם כדי להראות דוגמה אישית. הרב שלמה אבינר, למשל, הרב יקרדה עמיטל, הרב יובל שדלי, הרב ורודי פטיג - דיין ברבנות הראשית, הרב משה טנדלר והרב ריסקין."

איך אפשר להעלות את המודעות הציבורית לנושא? הרי אף אחד לא אודר לרבר על מוות בכלל ועל מותו שלו בפרט.

נסון, ולכן אני עובר מבית כנסת אוד לבית כנסת שני, בעיקר בצפון ארה"ב ובישראל, ומרצה בפני המתפללים. אני מסביר להם על חשיבות התרומה וחשיבות התמיכה על הכרטיס דווקא כשארם בריא וצלול, ובכך מעודד את העיסוק בנושא. מטרתה היא לשנות את התפיסה הציבורית ולהכריח רבנים נוספים להתמודד עם הסוגיה הזו. מרובי בעניין חשוב לעם ישראל הציבור חייב לעסוק בו. הרבנים, מצדם, חייבים להביע את דעתם בנושא ולהדריך את הציבור. נאמר כבר כי "כל המציל נפש אחת מישראל כאילו הציל עולם מלא". ואכן, אין דבר חשוב מזה."

חייבים להעלות את נושא השתלת האיברים לסדר היום הציבורי. רובי ברמן